

Чала Н.М.,
заступник директора
з наукової роботи НБ ЗНУ

КОЛЕКЦІЯ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ЗНУ: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА ПРАКТИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗКРИТТЯ

Дивне явище – старовинна книга. Важко бути байдужим, побачивши таку книгу – пам'ятник історії і культури людства. Старовинні книги приваблюють до себе давниною своїх сторінок, незвичним художнім убранням, таємницями долі їх авторів та власників окремих примірників видання. Ці книги несуть інформацію про історію різних поколінь і збереглися такі книги до наших днів завдяки старанній праці бібліотек всього світу. Кожне покоління, отримавши від попереднього книжкові пам'ятники повинно зберегти і передати їх подальшим поколінням. Коли йдеться про колекцію книжкових пам'ятників, їх цінність не можна перевищити, оскільки кожна книга по-своєму унікальна і є невід'ємною частиною національного фонду особливо цінних і рідкісних видань.

Книги або книжні колекції, що мають художні, естетичні, документуючі властивості, що представляють суспільно значиму наукову, культурно-історичну цінність, отримали статус книжкових пам'ятників. Одне із завдань наукової бібліотеки Запорізького національного університету – забезпечення вивчення та збереження рідкісних книг або книжкових пам'ятників.

Книжкове зібрання наукової бібліотеки Запорізького національного університету – це книги, які накопичували декілька поколінь бібліотек. За всю історію свого існування бібліотека збагачувала свої фонди, серед них є цікаві, рідкісні і цінні видання.

Колекція рідкісних книг належить до важливих складових фонду наукової бібліотеки, яка має свою історію і давні традиції. Історично склалося так, що колекція повстала ще до часів відкриття Запорізького державного педагогічного інституту, до 1933 р. У спадок сучасній університетській книгозбірні ХХІ століття залишились книжки бібліотеки Олександрівської жіночої гімназії, відкритої у 1897 році. У 1919-1921 рр. це були книжки бібліотеки Олександрівської вчительської семінарії, у 1930-1933 рр. – Запорізького інституту народної освіти, а у 1933 р. це вже фонд бібліотеки Запорізького державного педагогічного інституту. У 1985 р. інститут отримав статус Запорізький державний університет.

Таким чином, колекція рідкісних книг була створена на базі видань з фондів бібліотек Олександрівських, а з 1921 року Запорізьких освітянських закладів, у зв'язку з перейменуванням міста Олександрівська на Запоріжжя. Окрім фондів названих установ, колекція успадкувала видання з бібліотек приватних осіб, ряду товариств та організацій, вчених, письменників, громадських діячів ХІХ-ХХІ ст.

Колекція формувалася у складних умовах, що відповідним чином позначилось і на долі її фондів. Роки німецької окупації завдали бібліотеці ЗДП великої шкоди – німцями вивезена та знищена більша частина бібліотечного фонду, наприкінці 1943 року бібліотека відновлює роботу, 1944 року вціліла частина фондів була повернена з евакуації ЗДП, віднайдена в мешканців м. Запоріжжя.

Про всі ці історичні періоди формування бібліотечного фонду, про меценатів та дарителів свідчать печатки, екслібриси, позначки, дарчі надписи, бібліотечні штампи на книжках.

Стародруковані, рідкісні та цінні видання з часу заснування бібліотеки складають її найцінніший фонд – фонд рідкісних книг, який налічує 8641 примірник видань. Документальний комплекс містить унікальний, переважно, оригінальний склад фонду, який не повторює і не дублює інші фонди наукової бібліотеки ЗНУ і належать до одного з найбільших бібліотечних зібрань рідкісної книги Запорізького регіону.

Фонд рідкісної книги формувався протягом десятиліть, внаслідок чого у зібранні рідкісних книг відклалися унікальні пам'ятки книжкової культури ХІХ ст., книги вітчизняних і зарубіжних письменників, діячів науки, культури та інші історичні документи. Всі ці матеріали за своїм змістом тісно пов'язані з економічним, політичним і культурним життям України. Загалом документальна спадщина колекції відображає суспільно-політичні, культурні, економічні процеси, що відбувалися від ХІХ ст. до 1945 р. Містить видання імперсько-російського періоду, часів „визвольних змагань”, радянського періоду до 1945 р. Окрім українки, у фондах зберігається також документальна спадщини, яка представлена російськими, французькими, англійськими, німецькими, канадськими, американськими виданнями.

Фонд має видання, що на сьогодні визначаються як пам'ятки книжкової культури. Книжкові пам'ятки – це рукописні книги, першодруковані видання, рідкісні книги, видання особливих форм, а також примірники, що мають унікальну історію (прижиттєві авторські, з автографами відомих людей та інш.).

Колекція рідкісних книг наукової бібліотеки ЗНУ бере початок майже півстоліття тому, у 1969 році, коли починають збиратись та відокремлюватись видання ХІХ ст., створюватись каталог рідкісних книг. У цьому фонді зберігаються кращі зразки поліграфічного та художнього оформлення, вони унікальні за своїм змістом, місцем та часом видання. Усі ці видання викликають значний інтерес і є документальними пам'ятками в колекції університетської бібліотеки. Кожна книга фонду рідкісних книг Наукової бібліотеки неповторна і заслуговує окремої уваги та вивчення.

Головне завдання, яке ставить бібліотека з даної проблематики – це забезпечення сучасного наукового рівня роботи з розкриття колекції рідкісних і цінних видань: розвиток та удосконалення довідково-бібліографічного апарату, бібліографічне опрацювання книжкових пам'яток, підготовка друкованих та електронних каталогів. Тому в процесі вивчення фонду рідкісних видань ми будемо спиратися на „Інструкцію про порядок відбору рукописних книг,

рідкісних і цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання” (2001), яка визначає основні групи документів та порядок відбору документів.

Вивчення складу фонду рідкісних видань, беручи до уваги не кількість примірників, а кількість назв, дозволило охарактеризувати зміст (тематику) документів. Картина змістовного наповнення даного фонду, згідно загальних розділів Бібліотечно-бібліографічної кваліфікації, показує, що переважає література з філологічних наук (54%), на другому місці за кількістю назв – видання історичної (17%), на третьому – фізико-математичної тематики (14%), далі – філософські видання (6%). Педагогічні, психологічні, мистецтвознавчі, географічні, технічні, біологічні галузі наук представлені у фонду кількістю видань, що складає від 2 до 1%. І менше одного відсотка складають видання з хімії, права, політики, економіки, релігії.

На особливість складу фонду впливають в першу чергу цільове призначення та характер інформації, що міститься в них. Саме ця ознака і зумовлює типологічний склад фонду рідкісних видань: наукові – 32%, літературно-художні – 28%, громадсько-політичні – 17%, навчальні видання – 15%, довідкові – 8%.

Видовий склад фонду за матеріальною конструкцією та обсягом видань представлений книгами – 92%, журналами – 7% та брошурами – 1%.

Вивчення мовного аспекту фонду дає таку характеристику: 90% видань написані російською мовою, 8% – українською, 2% – іноземними.

При дослідженні фонду за хронологічною ознакою документів (рік видання) були визначені видання, які складають основні групи та колекції. Перш за все, це – видання громадянського друку (шрифтом, який було введено в Росії для друкування книжок внаслідок проведеної 1708-1710 рр. Петром I реформи азбуки і друку) до 1830. Слід відмітити, що до видань громадянського друку до 1830 р., відносяться найдавніші книжкові пам'ятки зібрання – „Словарь Академіи Россійской”, частина 1 – видання 1790 року, частина 2 – видання 1794 року. Ці видання є стародруками – друкованими виданнями, які з'явилися в період від початку друкарства і до 1800 р. включно. Колекція видань до 1830 року складає 13 примірників, надруковані у типографіях Санкт-Петербургу та Москви російською мовою.

Група „Українські видання – надруковані українською мовою незалежно від території та будь-якою мовою на території сучасної України – до 1860 р.” представлена тільки двома виданнями: „Кобзарь Т.Шевченка” (СПб. : Вь типографіи Е.Фишера, 1840) та „Архивъ Югозападной Россіи, издаваемый временною комиссією для разбора древнихъ актовъ, высочайше учрежденною при Кіевскомъ Военномъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторъ. Т. 1. Ч. 1 : Акты, относящиеся къ исторіи православной церкви въ Югозападной Россіи” (К. : Вь университетской типографіи, 1859). Загалом, колекція видань 1830-1860 років складає 49 примірників, надруковані у типографіях Санкт-Петербургу, Москви та Києва російською та українською мовами.

Колекція видань 1861-1900 років складає 949 примірників, надруковані у типографіях Санкт-Петербургу, Москви, Берліна, Парижа, Варшави, Казані,

Воронежа, Одеси, Харкова, Києва та інших міст Російської імперії та Європи, російською, українською, французькою, польською та німецькою мовами.

Колекція видань 1901-1916 років складає 1304 примірника, надруковані у типографіях Санкт-Петербурга-Петрограда, Москви, Нью-Йорку, Лейпцигу, Варшави, Відня, Бухаресту, Вінніпегу, Саратова, Казані, Севастополя, Києва, Львова, Одеси, Харкова, Полтави та інших міст Російської імперії, Європи та Америки, російською, українською, англійською, французькою, польською та німецькою мовами.

Колекція видань 1917-1921 років складає 95 примірників, надруковані у типографіях Петрограда, Москви, Вінніпегу, Лейпцигу, Відня, Києва, Львова, Житомира, Харкова, Катеринослава та інших міст Радянської Росії, України, Європи та Америки, російською, українською, англійською та німецькою мовами.

Колекція видань 1922-1940 років складає 3450 примірників, надруковані у типографіях Петрограда-Ленінграда, Москви, Нью-Йорку, Берліна, Лейпцига, Праги, Варшави, Відня, Бухаресту, Вінніпегу, Києва, Львова, Харкова, Катеринослава-Дніпропетровська та інших міст Радянського Союзу, Європи та Америки, російською, українською, англійською, французькою, польською, німецькою та японською мовами.

Колекція видань 1941-1945 років складає 432 примірника, надруковані у типографіях Ленінграда, Москви, Нью-Йорку, Берліна, Лейпцигу, Праги, Вінніпегу, Ростова-на-Дону, Тбілісі, Києва, Львова, Харкова та інших міст Радянського Союзу, Європи та Америки, російською, українською, англійською, французькою та німецькою мовами.

Якою б не була рідкісна книга, чому б не була присвячена, слід минулої епохи вона пронесла крізь віки до сьогодення, тому були виділені особливі колекції видань, дуже важливі для характеристики фонду.

Перші та прижиттєві видання класиків художньої літератури, видатних діячів культури та мистецтв. Колекцію цих видань складають видання російських та українських письменників ХІХ – першої половини ХХ ст. Перші видання творів письменників, поетів – тих, хто став класиками українського та світового письменства, не залишать байдужим нікого. Перше видання, на якому, здавалося, лежить відбиток часів письменника, слід її читачів.

Унікальне видання цієї колекції – „Кобзар” Тараса Шевченка (СПб., 1840), це перше видання, яке включає твори 1837–1840 рр. Привертають також увагу: видання Віссаріона Белінського „Основанія русской грамматики, для первоначального обучения” 1837 р., Миколи Костомарова „Лекції по русской истории” 1861 р., Миколи Некрасова „Стихотворения” 1873 р., Івана Франка „Маніпулянтка і інші оповідання” 1904 р., Льва Толстого „Сочиненія” 1910 р., Михайла Грушевського „Всесвітня історія в короткім огляді” 1920 р. та ін.

Перші видання енциклопедій: Великої Радянської енциклопедії, педагогічної, фізичної.

Цінною колекцією є зібрання періодичних видань у фонді рідкісної книги, колекція цих видань досить чисельна – 23 назви, 636 примірників, збереглися окремі номери журналів. Великий інтерес викликає періодика ХІХ

ст. – це, наприклад, журнали, видані у Москві та Санкт-Петербурзі: „Московские ведомости” (1825, № 1-35) з суперекслібрисом на корінці „М.Смирнов”, „Русское слово” (1860-1865), літературний та політичний журнал „Дело” (1866-1887), „Отечественные записки” (1868-1883) та ін. Практично всі журнали в твердих кольорових палітурках із позолотою, мають маргіналії. Багато журналів мають екслібриси - це паперові ярлики, шрифтовані з написом в декоративних рамках: „Офицерская библиотека гвардии Конно-артиллерийской бригады” (поряд екслібрис офіцера бригади Н.Т.Беляєва), „Библиотека лейб-гвардии Преображенского полка”, „Библиотека лейб-гвардии Литовского полка”, „Библиотека Финляндского полка”, „Библиотека лейб-гвардии Семеновского полка”, „Библиотека гренадерского Екатеринославского его Величества полка” та ін.

Книги з приватних бібліотек окремих діячів науки, літератури, мистецтва з екслібрисами та штампами. Особливу цінність представляють такі книги, бо збереглися такими, як вийшли з друкарні чи з рук її читача, що залишив на ній відбитки своєї власності: екслібрис, суперекслібрис, печатка, палітурка та ін. Колекція цих книг має штемпель навчальних бібліотек міста Олександрівська. В основному це дари в навчальні заклади, це книги з різних галузей знань, мають екслібриси приватних осіб. Можна побачити книги з приватної бібліотеки княгині Олександри Олексіївни Оболенський, Миколи Івановича Мамонтова (Санкт-Петербург) та ін. Книги є зразками художнього оформлення та поліграфічного виконання.

У колекції прижиттєвих видань багато видань мають маргіналії, на одному з томів Л.Н.Толстого є суперекслібрис на корінці „Л.Т.”, є екслібриси та маргіналії на виданнях М.С.Лєскова, М.Чернишевського, І.О.Гончарова, О.М.Островського. На останньому прижиттєвому виданні „Полное собрание сочинений : вь 12-ти томах” Д.В.Григоровича (СПб., 1896) на корінці суперекслібрис „С.И.П.С.”.

У складі фонду є колекція словників, в основі якої видання ХІХ-початку ХХ століття, такі букіністичні раритети, як „Энциклопедия” Брокгауза-Ефрона в 82 томах 1890-1904 рр., книги в розкішній золоченій твердій палітурці з ілюстраціями, видані друкарнею „Издательское дело «Брокгауз-Ефрон»”, „Энциклопедический словарь Русского библиографического института имени Гранат”. „Словарь Академіи Россійской”, виданий в 1790 р., в кольоровій твердій палітурці, з золотим тисненням. У створенні цього словника брали участь М.Ломоносов, В.Тредіаковський, Д.Фонвізін, Г.Державін. Повний словник, виданий академією, належить до числа тих, феноменів, якими Росія дивує уважних іноземців, так про Словник сказав М.М.Карамзін „Словарь церковно-славянскаго и русскаго языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ”, виданий 1847 р., має прекрасне оформлення – кольорову палітурку з золотим тисненням. Словник редагований видатним лінгвістом Олександром Христофоровичем Востоковим. Друге видання словника вийшло в 1863 р. На словнику екслібрис М.П.Погодіна російського історика, письменника, професора Московського університету, члена Російської Академії, видавця „Московского Весника”.

Колекція дарів викладачів і приватних осіб – ця колекція заслуговує особливої уваги. У колекції книги з історії, мовознавства, математики та ін. Викладач нашого університету, доцент кафедри російської філології Галина Яківна Томіліна піднесла безцінний дар нашому фонду: „Остромирово Евангеліє 1056-57 года”, видане в 1843 р. лінгвістом О.Х.Востоковим. Видання не факсимільне, а набірне: був виготовлений спеціальний слов'янський шрифт, який відтворює почерк оригіналу з грецьким текстом Євангелій, з чорно-білими гравюрами євангелістів. Коленкорова тверда палітурка, тиснення, золото. Нещодавно палітурка була реставрована за кошти спонсора. Друге фотолітографічне видання 1889 було подаровано бібліотеці викладачем. Це видання було випущено двома тиражами (1882 р. і 1889 р.) на кошти купця Іллі Кириловича Савінкова. У цьому виданні є 4 кольорові гравюри євангелістів.

Окремий інтерес представляє колекція історичної літератури, наприклад, зібрання Імперських актів ХІХ ст. Г.Я.Томіліна також подарувала книгу, яка є книжковим пам'ятником державного рівня „Собрание Государственныхъ грамотъ и договоровъ, хранящихся въ Государственной Коллегіи Иностранныхъ Дѣл”, видана в друкарні С.Селивановського у 1813-1828 рр. Чотири частини цього збірника містять найважливіші документи з російської історії. Це книги великого формату. Вихід у світ цього видання було основним видавничим заходом графа Миколи Петровича Румянцева, російського просвітителя, мецената.

Деякі книги з дарів мають екслібриси-наклейки. Це екслібрис графа Миколи Васильовича Левашова – петербурзького губернатора, генерал-ад'ютанта. В основі екслібриса-наклейки лежить родовий герб графа Левашова, над яким написано ім'я власника бібліотеки. Екслібрис-наклейка герцога Георгія Георгійовича Мекленбургського, генерал-майора. Герцог був представником „російської” гілки Мекленбургського Дому, старший син герцога Георга і Великої княгині Катерини Михайлівни, правнук імператора Павла І, дуже чесна і благородна людина, одружений на фрейліні з Полтавської губернії.

Бібліографічною рідкістю є ювілейне ілюстроване видання І.Ситіна „Великая реформа. Русское общество и крестьянскій вопросъ въ прошломъ и настоящемъ” 1911 р. Тверда ледерінова палітурка зеленого кольору приватної палітурній майстерні, з кольоровими повноформатними гравюрами на вклейках і декількома портретами царствених осіб. Гарне збереження всього основного тексту книги, всіх малюнків, безлічі кольорових повноформатних гравюр. „Великая реформа” – перше і найбільш відоме з серії розкішних дореволюційних ювілейних творінь. Ініціатором цього видання був І.Д.Ситін – один з найавторитетніших російських книговидавців.

Значущою є і колекція на іноземних мовах. У колекції зібрано близько 200 книг на різних мовах і з різних галузей знань. Одна з книг є раритетним виданням – це грецький словник 1838 р. – словник Миколи Зосима, грецького дворянина і кавалера. Світ побачив дуже маленький тираж. Книга вийшла з написом „Подарок министру народного просвещения Императорской

Российской Академии, президенту и разных Орденов Кавалеру Сергею Семеновичу Уварову”. На жаль плетіння й папір збереглися погано.

При дослідженні видань фонду рідкісної книги безумовно є цікавою інформація про друкарні і книговидавців, такі як, друкарня М.Стасюлевіча, П.Сойкіна, І. Ситіна, М.Вольфа та ін.

До складу фонду рідкісної книги ввійшла і унікальна колекція видань незвичайного формату та форм - мініатюрні видання форматом до 10см, їх кількість 196 примірників. Видані в основному в радянські часи. Деякі з них зберігаються у спеціальних коробочках з відкидними кришками. Книги мають прекрасне поліграфічне виконання, художнє оформлення.

Вивчення рідкісних та цінних видань спроможне збагатити як книгознавство, так і бібліотекознавство, і бібліофілію, оскільки вводить у обіг масив найцікавіших, інколи унікальних даних.

За „Концепцією розвитку наукової бібліотеки ЗНУ на 2007-2011 роки” одним із провідних напрямів було визначено створення відділу рукописів та рідкісної книги. Вченою радою ЗНУ затверджено рішення: До 80-річчя ЗНУ відкрити „Зал рукописів та рідкісної книги” (відремонтувати та обладнати приміщення). На виконання рішення було розроблено та подано керівництву ЗНУ „Проект створення відділу рукописів та рідкісної книги”. На виконання проекту працівниками бібліотеки у 2008-2009 рр. проведена робота по перевірці та впорядкуванню фонду рідкісної книги, його структуризації, виконана значна робота по дослідженню видань, відібрано окремі колекції.

Упродовж існування фонд значно збільшився, але до цього часу єдине джерело надходження – дари викладачів ЗНУ та приватних осіб. За останні роки до фонд надійшли колекції викладачів ЗНУ Г.Я.Томіліна (майже 400 видань), І.М.Фішмана, В.В.Білкуна, В.М.Манакіна та ін. Так, за 2010 рік фонд поповнився на 488 видань.

У 2008 р. розпочата ретроконверсія фонду рідкісної книги та створення бази даних „Рідкісна книга” у складі електронного каталогу. На даний момент користувачі електронного каталогу мають доступ до бібліографічної інформації про весь обсяг фонду - 8641 видання.

Розроблено репрезентативний опис бази даних. База даних (БД) „Рідкісна книга” існує з 01.01.2008 року і містить бібліографічну інформацію, яка є результатом науково-аналітичної обробки усіх видів та типів видань, що видані з 1790 до 1945 р. включно, з фонду Наукової бібліотеки ЗНУ та нових надходжень. Джерела зберігаються у фонді Наукової бібліотеки ЗНУ. Бібліографічні відомості вводяться в БД українською, російською та іноземними мовами. Інформація поповнюється. За необхідністю бібліографічні описи статей анотуються. БД має зручний і простий інтерфейс користувача. Пошук у БД ведеться за такими ознакам: назва, прізвище авторів, ключові слова, взяті з назви публікації, рік видання, мова, вид та тип документа та іншими елементами бібліографічного опису. Пошукові ознаки можна комбінувати і, таким чином, поглиблювати пошук. Основою для тематичної організації інформації в БД є галузі знань та види видань, а для загального електронного каталогу - діючі в Україні систематизатори “Бібліотечно-

бібліографічна класифікація” та “Універсальна десяткова класифікація”. Користувачу надаються широкі можливості для задоволення його інформаційних потреб щодо видань до 1945 р. включно. Враховуючи те, що публікації є засобом наукової комунікації, БД дозволяє простежити історичний розвиток теорії, практики та організації різних галузей знань та сфер діяльності, дає відомості про напрямки наукових досліджень у виданнях за той період. БД дозволяє ефективно використовувати накопичений інформаційний ресурс з метою підготовки фахівців і неперервної освіти та наукових досліджень у Запорізькому національному університеті. Виробник – Наукова бібліотека Запорізького національного університету. Програмне забезпечення – „УФД/Бібліотека”.

За Проектом створення відділу рукописів та рідкісної книги визначені функції відділу, як структурного підрозділу бібліотеки, котрий забезпечує облік і зберігання документних матеріалів, формування та наукове розкриття складу і змісту зібрання, створення та забезпечення науково-довідкового апарату, формування інформаційно-пошукової системи, впровадження інформаційних технологій, публікація науково-довідкових видань та популяризація документальної спадщини; обслуговування читачів.

Доступ до бібліографічної інформації про рідкісні видання надає довідково-бібліографічний апарат: алфавітний видань українською, російською та іноземними мовами, систематичний, нумераційний каталоги (з 1969 р.) та картотека статей з періодичних видань фонду рідкісної книги, база даних „Рідкісна книга” у складі електронного каталогу.

Обслуговування читачів включає видачу документів, інформаційно-довідкове та бібліографічне забезпечення (підготовка та виконання науково-тематичних запитів, надання поширених консультацій, проведення екскурсій, підготовка тематичних виставок документів). До роботи в читальному залі з виданнями рідкісних книг допускаються студенти починаючи з I курсу, викладачі, аспіранти. Видання знаходяться у закритому доступі і видаються за замовленнями.

За проектом науково-дослідна діяльність ведеться в рамках виконання науково-дослідної роботи „Фонд рідкісних книг наукової бібліотеки ЗНУ: історія формування, проблеми вивчення, практика інформаційного розкриття фонду”. Основні напрямки: виявлення документів і підготовка анотованої хроніки до історії фонду рідкісної книги; складання реєстрів особливо цінних, унікальних документів та приватних колекцій; підготовка науково-довідкового апарату: паспортів, каталогів (іменний, географічний, тематичний); впровадження електронних інформаційних технологій: підготовка комп’ютерної версії Путівника відділу рідкісних книг, репрезентація колекції на Веб-сторінці, формування бази даних у складі електронного каталогу, інформаційно-пошукової системи та підготовка електронного реєстру документів, переведення на сучасні електронні носії традиційних (на паперовій основі) документів; введення до наукового обігу документальної спадщини у вигляді бібліографічних покажчиків. Планується здійснити видання: анотованих покажчиків „Видання з приватних бібліотек у відділі рідкісних книг

наукової бібліотеки ЗНУ”; „Видання до 1900 р. у відділі рідкісних книг наукової бібліотеки ЗНУ”, „Видання 1900-1945 рр. у відділі рідкісних книг наукової бібліотеки ЗНУ”, буклет „Книжкові пам’ятки. Колекція рідкісної книги наукової бібліотеки ЗНУ”.

На реалізацію проекту підготовлені методичні матеріали: розробка програми формування електронної бази даних на фонд рідкісної книги; пакету організаційно-методичної документації на процеси роботи відділу.

Особлива увага приділяється створенню сприятливих умов для зберігання фонду. Фонд рідкісних видань розміщений в окремій, ізольованій кімнаті книгосховища, де зроблено спеціальний ремонт.

Для розміщення фонду використовується систематично-алфавітна розстановка документів, яка передбачає розміщення документів на стелажах за галузями знань у відповідності з Універсальною десятковою класифікацією – для фізико-математичної та природничої літератури та Бібліотечно-бібліографічною класифікацією – для творів суспільно-політичної та художньої літератури. Окремий ряд в структурі фонду рідкісних видань складає література на іноземних мовах. Дані видання розміщені згідно алфавітно-хронологічної розстановки.

Видання з фонду рідкісних та цінних видань постійно презентуються на виставках до міжнародних наукових конференцій, при підготовці та проведенні культурно-просвітницьких та інформаційних заходів. В науковій бібліотеці розгорнуто в закритих спеціальних шафах постійно-діючу експозицію „Перлини бібліотечного фонду – видання минулих століть. З фонду рідкісної книги”, де за штампами та екслібрисами представлені видання освітніх закладів – попередників ЗНУ, а також окремі розділи складають прижиттєві видання творів письменників, журнали, мініатюрні видання. Експозиції з фонду рідкісної книги включаються до книжкових виставок, що присвячені візитам офіційних осіб до ЗНУ. У 2012 році з книжковими пам’ятками ознайомився перший заступник Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Євген Суліма.

Заслужують на пошану працівники книгозбірні, працюючи клопітливо та наполегливо, з професійними зусиллями, відданістю ними збережено та опрацьовано унікальне зібрання, створено електронний доступ до бібліографічної інформації про видання. Значна робота по реалізації проекту належить директорові наукової бібліотеки В.О.Герасимовій, завідувачу сектором Л.Г. Полтавченко.

Доля самої книги тісно перепліталася з долею людини, яка її творила. Безцінні фоліанти промовляють до нас мовою століть про різноманітність проблем культурної, соціальної, політичної історії суспільства; про його структуру, побут, історію мистецтва і літератури, а також – про життя самої людини певного етносу і конкретного періоду історії. Багатотомні видання та окремі монографії, наукові публікації й науково-популярні книги, підручники, цікаві довідники містяться у колекції рідкісних видань наукової бібліотеки. Вони ще раз переконують нас у важливому значенні, яке книга відіграє у світовій культурі. Безумовно, ці пам’ятки були і є живим свідченням людського

світогляду на події минулих епох. Зрозуміло, що всі намагання у вивченні і систематизації літературного минулого не можуть ні в якій мірі вважатися задоволеними до кінця - дослідження пам'яток ще тільки на початку. Головна мета діяльності бібліотеки у цьому напрямі є вивчення та збереження безцінного скарбу для передання його майбутнім поколінням.